

Elfogadásunk határai

Kompetenciaterület:
Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák

10. évfolyam

Programcsomag:
Polgár a demokráciában

A modul szerzője: Sallai Éva

MODULLEÍRÁS

Ajánlott korosztály	15-16 éves
Ajánlott időkeret	3 × 45 perc
A modul közvetlen célja	Az elfogadás és az elutasítás motívumainak, illetve feltételeinek tudatosítása. Annak megértetése, hogy az elfogadás és az elutasítás során különbséget kell tenni a személy, illetve a konkrét viselkedés megítélése között.
A modul témái, tartalma	Témák: Identitás – szocializáció, önismeret, közösség, barátság; kapcsolatok – felelősség, tolerancia, kommunikáció; életmód – érzelmek; konfliktus; erkölcs és jog – szabályok, normák, lelkiismeret, döntés Tartalom: Az elfogadás és az el nem fogadás élményének tudatosítása. Szívesen látott és elutasított viselkedési formák az osztályban. A szülők által támogatott és elfogadhatatlannak tartott viselkedések. Az elfogadást befolyásoló körülmények. Amikor minket nem fogadnak el. Ami segíti, illetve gátolja az elfogadást.
Megelőző tapasztalat	Saját korábbi élethelyzetekhez kapcsolódó élmények
Ajánlott továbbhaladási irány	A konfliktushelyzetek megelőzésének lehetséges módszerei
A kompetenciafejlesztés fókuszai	Önismerettel összefüggő kompetenciák: érzelmeink pontos azonosítása, autonómia, identitás Önszabályozás: érzelmek kezelése, felelősségvállalás, törődés, tekintet másokra, véleményelfogadás Társas kompetenciák: empátia, véleményalkotás, konfliktuskezelés
Kapcsolódási pontok	A NAT-hoz: Ember és társadalom Tantárgyakhoz: osztályfőnöki óra Modulokhoz: A lélek láthatatlan kék foltjai (szka208_50); A véleménynyilvánítás iskolai keretei (szka210_39); Mennyibe kerül a becsület? (szka210_38); Hogyan mondjam, hogy megérted végre? (szka210_39); „Apám hitte” (szka210_47)
Támogató rendszer	Eric Berne: <i>Emberi játszmák</i> . Gondolat. Budapest, 1984 Thomas Gordon: <i>T.E.T.</i> Gondolat. Budapest, 1989 Forgács József (Joseph P. Forgás): <i>A társas érintkezés pszichológiája</i> . Kairosz Kiadó. Budapest, 1999

Módszertani ajánlás

Ebben a modulban az elfogadás képességét szeretnénk fejleszteni, ezért azon dolgozunk, hogy minél elfogadóbbak tudjunk lenni a társainkkal

egy olyan életszakaszban, amikor a diákok nagyon kritikus szemmel nézik a világot. Természetesen az el nem fogadás is hozzátartozik az életünkhöz, fontos funkciója van, és nem parttalan, minden viselkedést elfogadó attitűdöt szeretnénk kialakítani. Ebben a két órában azonban munkánk fókuszában inkább az elfogadás kérdése áll.

A témára történő ráhangoláshoz egy viselkedéslistát kapnak a tanulók, ezeken kell bejelölniük az adott viselkedés elfogadottságának, illetve el nem fogadottságának szintjét. Szándékosan nem használjuk az elutasítás szót, az el nem fogadás jelentése ugyanis ettől különbözik. A listán található viselkedésformákhoz való viszonyulás megállapítása az elfogadás és az el nem fogadás érzésének azonosítását szolgálja. Ez akkor a legszemléletesebb, ha lehetőség van egy-egy konkrét viselkedési formával kapcsolatos rossz érzésünk felismerésére. Ha ugyanis olyan viselkedési formával találkozunk, amellyel kapcsolatban negatív érzéseink vannak, feszültek leszünk, és szeretnénk, ha a viselkedés nem ismétlődne meg. Amikor pedig elfogadunk egy-egy viselkedést, akkor az jó érzéssel tölt el bennünket, nyugalmat érzünk, és szívesen vesszük, ha megismétlődik, sőt esetenként mi magunk is szívesen teszünk ugyanígy.

Fontos, hogy a viselkedéslistával kapcsolatos feladat előtt pontos instrukciókat adjunk a gyerekeknek. Mivel olykor nagyon intim, érzékeny kérdésekről is szó eshet (például a szülők esetében), a pedagógusnak nagy körültekintéssel kell eljárnia. Ha olyan viselkedést talál, amely valakit érzékenyen érinthet, hagyja ki, ha úgy véli helyesnek, egyáltalán ne foglalkozzon a szülőket érintő témákkal. Az osztálya, önmaga és a kollégái ismeretében döntse el azt is, hogy mely kérdések maradhatnak meg a tanárokkal kapcsolatban, és egyáltalán szó essék-e erről a témakörrel. Tapasztalataink szerint vita alakulhat ki „az attól függ ...” vélekedésről is. Ilyenkor segíthet, ha azt tanácsoljuk a gyerekeknek, hogy próbálja mindenki a saját mindennapi helyzetét felidézni, és ennek tudatában jelölje a hozzá közelebb álló választ. Ha valaki nagyon nem tud dönteni egy-egy kérdésnél, megengedhető, hogy kihagyja az adott pontot.

Az új anyag feldolgozása az el nem fogadható viselkedések felidézésével indul. A feladat előtt tisztázni kell, hogy a viselkedés konkrétan érzékelhető látható, hallható magatartás. Tehát ne minősítsenek (X lusta, Z szemtelen stb.), hanem valóban az érzékelt viselkedést írják le, hiszen e mögött különböző okok, motívumok, érzelmek, tulajdonságok lehetnek. Segíthetnek például az olyan kérdések: mit tesz, aki lusta?, mit mond, aki szemtelen? stb. A megalapozatlan minősítés néhány jelenség alapján könnyen stigmatizáláshoz (címkézéshez) vezethet. Az idő és a csoport nagysága függvényében lehet a viselkedéslistát rövidíteni vagy bővíteni.

Ebben az esetben a kis csoportos tevékenységet különösen indokolja, hogy evvel a több pontján intim témával sokkal jobb hatásfokkal lehet kis körben foglalkozni, ahol azok a tanulók is lehetőséget kaphatnak a megnyilvánulásra, akik a teljes osztály előtt nem szívesen beszélnek önmagukról. Erőltetni a nyilvános szereplésre senkit sem szabad, de törekedni kell arra, hogy mindenkit megérintsen a téma, és elgondolkodjon rajta.

Differenciált csoportfoglalkozás keretében tapasztaltatjuk meg a diákokkal, hogy az elfogadásnak számos szubjektív eleme van, és a konkrét elfogadást, illetve el nem fogadást erősen befolyásolja az adott kontextus és a viselkedést produkáló konkrét személy. Lényege, ha nem is súlyponti része a foglalkozásnak annak átgondolása, hogy mi magunk is gyakran viselkedünk mások számára elfogadhatatlan módon. A témát csak érintjük, nincs idő és lehetőség ennek a foglalkozásnak a keretében feldolgozni az egyénekre vonatkozó gondolatokat. Ha a pedagógus úgy találja, hogy a gyerekek erről szívesen beszélnének részletesebben is, érdemes erre egy másik alkalommal időt és lehetőséget teremteni

Hagyományos iskolai értékelésre e modul esetében nincs szükség. Az összefoglalásnál – számba véve az elfogadást gátló és segítő

tényezőket – a pedagógus tájékozódni tud arról, hogy mi foglalkoztatja a kérdés kapcsán a diákokat, milyen gondolatokat ébresztett bennük a foglalkozás, és milyen módon lehet ezzel a kérdéskörrel tovább foglalkozni.

A foglalkozás résztémáinak mindegyike csábíthat arra, hogy elmélyüljünk, a tervezettnél hosszabb idő töltsünk egyik-másik konkrét kérdéskörrel. Célszerű azonban a programot végigvinni, és a megtapasztaltak alapján, de meghatározott vezérfonal mentén később kibontani egy-egy résztémát.

A modul mellékletei

Tanári segédletek

P1 – Mondatkezdetek az elfogadható és elfogadhatatlan viselkedések felidézéséhez

P2 – Útmutató (a közösen elkészítendő poszter kívánatos gondolati elemei)

P3 – Háttérinformációk a pozitív odafordulásról és az elfogadásról

Tanulói segédletek

D1 – Hol van a határ? (egyéni feladatlap)

Annyi példányra van szükség belőle, ahány tanulója van az osztálynak.

D2 – Elfogadható és nem elfogadható (feladatlap a szülői vélemények összegyűjtéséhez)

Annyi példányra van szükség belőle, ahány tanulója van az osztálynak.

D3 – Mikor és kitől fogadom el? (minta a poszterhez)

Annyi példányban kell sokszorosítani, ahány csoport dolgozik az osztályban.

D4 – Különböző viselkedési formák (kártyák)

Minden csoport számára készíteni kell belőle egy sorozatot.